

ОТЗИВ

от проф. д-р Анна Константинова Трошева – Асенова

на дисертационен труд на тема:

Комуникативни стратегии в обучението на ученици от аутистичния спектър (12-16 години)

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в професионално направление 1.2. Педагогика, Специална педагогика

Докторант: Маргарита Георгиос Зографу

Научен р-л: проф. д-р Неда Златинова Балканска

1. Съответствие на процедурата с действащата нормативна уредба.

Със **Заповед № РД-38-433 от 18.07.2025 г.** на Ректора на СУ “Св. Кл. Охридски” съм определена за **член на научното жури** за осигуряване на процедурата за защита на дисертационен труд на тема **„Комуникативни стратегии в обучението на ученици от аутистичния спектър (12-16 години)”**, разработен от **Маргарита Георгиос Зографу**, редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) с обучение на английски език, с научен ръководител **проф. д-р Неда Златинова Балканска**, за присъждане на **образователната и научна степен „доктор”**.

Представеният от **Маргарита Зографу** комплект материали на електронен носител свидетелства, че кандидатът е изпълнил минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ.

2. Общо биографично представяне на кандидата

Маргарита Зографу е възпитаник на Националния Каподистрийски университет в Атина, където е завършила програма по психология във Философски факултет, програма в Педагогическия факултет по предучилищно образование на същия университет, магистърска степен по Приложно-педагогическо образование за възрастни и още една по Специално образование. Преминала е допълнителни квалификации по полуструктурирана психиатрия, диагностично интервю, работа с диагностични тестове WISC-III, както и програма за работа с пристрастяването на младежите към интернет. В момента работи като

клиничен психолог с частна практика, преподавател по психология в частни институти за професионално обучение. Трудовият ѝ път преминава през поста на Директор на отдела за психологическа подкрепа и консултиране в частния сектор, психолог в училищно звено за специално образование, преподавател в Катедра по специално образование, в държавни институти за професионално обучение по психология и др.

Член е на Асоциацията на гръцките психолози. Активно участва в различни конференции по психология и педагогика, като през 2007г. дори е основен лектор по тема „Хиперактивност и разстройство с дефицит на вниманието“.

Образованието, квалификацията и професионалният опит на Маргарита Зографу са солидна основа за научната ѝ работа в областта на специалната педагогика.

3. Актуалност на проблематиката на дисертационния труд.

Докторската дисертация на Маргарита Зографу е на актуална тема, свързана с учениците от аутистичния спектър, които са предизвикателство за образователната система. Една от симптоматичните проблемни области на аутизма е комуникацията, за която все още не може да се твърди, че са открити общовалидни и категорично успешни стратегии за въздействие. Възрастовата група, към която е насочено изследването, а именно 12-16 годишна възраст, е извън полето на множеството проучвания в областта, които са насочени най-вече към ранната и предучилищна възраст. Всичко изложено потвърждава значимостта и дисертабилността на разработената тема.

4. Структура и съдържание на дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд е с общ обем от 170 страници и съдържа увод, три глави, дискусия, ограничения на изследването, библиографска справка, приложения с инструментите на изследването и приноси.

Целият теоретичен анализ по темата на изследването е представен в първа глава, която съдържа 10 параграфа, представящи по мое мнение 3 тематични области. Първата е свързана с дефиниции, симптоматика и диагностика на аутистичния спектър, специфики при синдром на Аспергер, коморбидност. Втората е свързана с въпросите на комуникацията като

същност и видове, развитие в типичната онтогенеза и при ученици с аутизъм, подходи за развитието на комуникативни умения и комуникативни стратегии в обучението на тази група ученици. Третата тематична област засяга области и процеси, свързани с развитието на комуникацията на ученици с аутизъм като двигателни характеристики, психоторна терапия, теория на ума, емпатия.

Втора глава представя планирането на експерименталното изследване. Коректно са формулирани цел, изследователски въпроси и хипотези на изследването. Участници в изследването са 15 ученика с високофункционалния аутизъм на възраст 12-15г; 15 ученика с типично развитие; родители на учениците. Групите на участниците са подробно представени като демографски данни и показатели за подбор.

Във втората част на изследването участва дете с аутизъм на 7 г.в.

Отлично впечатление прави представянето на методите на изследването, които са много на брой и коректно подбрани:

- Въпросник „Как възприемам себе си-III” (РАТЕМ-III), който е адаптиран на гръцки вариант на „Профил на себеусещането при деца“ (Self-Perception Profile for Children) на Harter (1985)

- Въпросник за степента на прояви по аутистичния спектър – версия за юноши (Autism Spectrum Quotient – Adolescent Version), разработен от (Baron-Cohen, Hoekstra, Knickmeyer & Wheelwright, 2006).

- Въпросник за оценка на емпатията на Cohen & Wheelwright, 2004

- За оценка на теорията на ума са използвани „Strange Stories“ във версията на White, Hill, Happé & Frith, 2009

- Въпросник за оценка на комуникацията, насочен към изследване на четири области: а) намерение или функция на комуникацията, б) семантични категории и употреба на думи, в) комуникационен контекст и г) начини на комуникация

В действителност основен метод на изследването е проведен педагогически експеримент, който не е посочен. Обучителната програма е

12-седмична и включва упражнения за равновесие, упражнения за себеосъзнаване, групови игри (за 3–4 души), упражнения за зрително-моторна координация, странично придвижване и пътни игри, свързани с усещането за пространство и време. Упражненията и игрите са описани.

Количествената обработка на данните включва:

- Коефициент на надеждност Алфа на Кронбах
- Сравнение на независими оценки
- Експлораторно-факторен анализ
- Непараметричен тест на Mann-Whitney

Статистическата обработка е извършена чрез Statistical Package for Social Sciences (SPSS 25.0).

Трета глава представя резултатите в съответствие с различните приложени инструменти на изследването. Оформени и приложени са 114 таблици и 6 диаграми с резултатите, допълнени с текстови коментар. В частта Дискусия се коментира потвърждаването или отхвърлянето на хипотезите, като повечето от тях са потвърдени частично.

Библиографската справка съдържа 162 източника на научни публикации и интернет-източници на латиница.

5. Научнотеоретични и практико-приложни приноси.

Приемам приносите, формулирани от кандидатката. Като приносна бих определила и учебната програма, използвана в изследването, както и оформения въпросник за комуникативни умения.

6. Автореферат.

Авторефератът е с обем от 57 страници, в които е отразена структурата на дисертацията и коректно е представено нейното съдържание.

7. Публикации по темата на дисертацията

Маргарита Зографу е представила 4 самостоятелни публикации, които са свързани с темата на дисертацията и са публикувани в научни сборници с научно рецензиране от 2019 и 2025г. По този начин наукометричните изисквания са изпълнени.

8. Лични впечатления.

Личните ми впечатления от Маргарита Зографу са от атестациите и вътрешната ѝ защита пред катедра Специална педагогика. Тези срещи са оставили в мен впечатление за отговорен и задълбочен изследовател.

9. Бележки, препоръки и въпроси.

Препоръките ми са следните:

1. Теоретичната глава би била по-прегледна, ако се раздели на две глави съответно по първото и по второто и третото тематично направление, описани по-горе;

2. Да се формулират изводи от изследването.

Имам следните свързани помежду си въпроси:

Еднакви игри и упражнения ли са използвани за учениците с аутизъм между 12 и 15 години и ученика в първи клас? Като се имат предвид разликите във възрастта, какви общи изводи могат да се направят от първата и от втората част на изследването (съответно с големите ученици и с малкия ученик)?

10. Заключение.

Имайки силните страни на представения дисертационен труд, предлагам на *уважаемото научно жури* да присъди на Маргарита Зографу *образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).*